

ՀՏԴ 338

ԼԻԶԵՆԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԷՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մ. Ն. Սաֆարյան

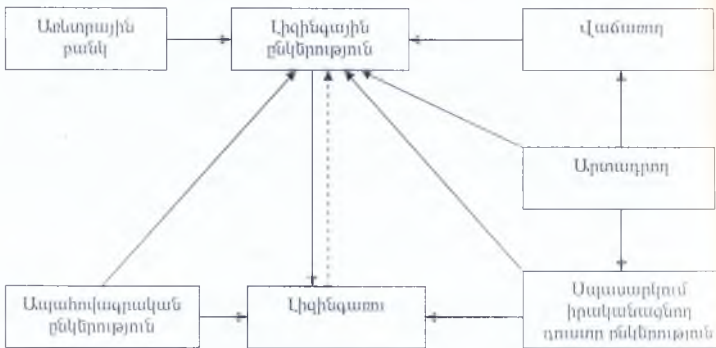
ՀԳՏՀ կառավարման տնօրենի ասպիրանտ

Լիզինգային գործառնությունները հատկապես մեծ նշանակություն ունեն անցումային տնտեսությամբ երկրների՝ այդ թվում ՀՀ համար:

Մինչ այսօր լիզինգի վերաբերյալ միասնական կարծիք գոյություն չունի: Սակայն ոլորտի մասնագետների մեծամասնությունը համաձայն է, որ լիզինգը գործընկերների գույքային հարաբերությունների յուրահաստով տեսակ է, որն առաջանում է լիզինգատուի կողմից որպես սեփականություն գույքը ձեռք բերելու և այդ գույքը լիզինգատուին որոշակի փոխհատուցման դիմաց ժամանակավոր օգտագործման հանձնելու հետևանքով:

Իսկ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանվում է, որ ֆինանսական վարձակալության (լիզինգի) պայմանագրով վարձատուն պարտավորվում է վարձակալի նշած գույքը սեփականության իրավունքով ձեռք բերել վարձակալի կողմից որոշված վաճառողից և վճարի դիմաց հանձնել վարձակալի ժամանակավոր տիրապետմանը ձեռնարկատիրական նպատակներով օգտագործելու համար: Այդ դեպքում վարձատուն պատասխանատվություն չի կրում վարձակալության առարկայի և վաճառողի ընտրության համար: Սակայն լիզինգը են դեպքեր, երբ թե՛ վաճառողի, թե՛ գույքի ընտրությունը մնում է լիզինգատուին, այդ դեպքում ընտրության պատասխանատվությունը դրվում է լիզինգատուի վրա:

Ընդհանրապես լիզինգային գործարքներին բացի արտադրողից, լիզինգատուից և լիզինգատուից մասնակցում են նաև մի շարք այլ սուբյեկտներ՝ բանկեր, ազատավարական ընկերություններ և այլն: Դրանց միջև առաջացող հարաբերությունները կարելի է ներկայացնել հետևյալ գծապատկերի միջոցով:

Գծապատկեր 1. Լիզինգի ժամանակ մասնակիցների միջև առաջացող կապերը Համալսարանային պրակտիկայում լիզինգային գործարքներն ընդունված է դասակարգել մի թանի հայտանիշներով:

1. Ելնելով շուկայի հատվածից, որտեղ իրականացվում են գործարքները.

- ներքին, երբ բոլոր սուբյեկտները գտնվում են մեկ երկրի տարածքում
- արտաքին (միջազգային), երբ լիզինգի սուբյեկտներից գոնե մեկը գտնվում է այլ երկրի տարածքում:

Իր հերթին միջազգային լիզինգը բաժանվում է.

- արտահանման (экспортный), երբ լիզինգատուն գտնվում է այլ պետության տարածքում.

• ներմուծման (импортный), երբ ուրիշ երկրի տարածքում գտնվում է լիզինգատուին:

2. Ըստ լիզինգային գործարքի սուբյեկտների կազմի

- ուղղակի, երբ գույքի սեփականատերն (արտադրողը) ինքնուրույն, առանց միջնորդի, գույքը փոխանցում է վարձակալության.

- անուղղակի, երբ գույքի փոխանցումը կատարվում է միջնորդի օգնությամբ (մասնագիտացված լիզինգային ընկերությունը, քանկի լիզինգային բաժինը և այլն).

3. Ըստ գույքի փոխատուցվելիության աստիճանի և ամորտիզացիայի պայմանների

- լրիվ նոգնմամբ, այսինքն պայմանագրի գործողության ընթացքում տնդի է ունենում գույքի լրիվ արժեքի վճարում.

- ոչ լրիվ նոգնմամբ՝ պայմանագրի գործողության ընթացքում տնդի է ունենում գույքի արժեքի մասնակի վճարում.

- լրիվ ամորտիզացիայով՝ պայմանագրի գործողության ընթացքում տնդի է ունենում օբյեկտի արժեքի լրիվ մարում.

- ոչ լրիվ ամորտիզացիայով՝ պայմանագրի գործողության ընթացքում տնդի է ունենում օբյեկտի արժեքի մասնակի մարում:

Լրիվ նոգնմամբ և լրիվ ամորտիզացիայով լիզինգը կոչվում է ֆինանսական լիզինգ, իսկ ոչ լրիվ նոգնմամբ և ոչ լրիվ ամորտիզացիայով լիզինգը՝ օպերատիվ լիզինգ:

4. Լիզինգային վճարումներից ելնելով.

Ներկայումս համաշխարհային պրակտիկայում լիզինգի լայն տարածումը պայմանավորված է լիզինգի առավելություններով վարկի համեմատությամբ:

1. Լիզինգը ենթադրում է 100%-անոց վարկավորում, իսկ վճարումները սկսվում են գույքը լիզինգատուին մատակարարելուց հետո կամ ավելի ուշ: Վարկի օգտագործման դեպքում գույքի ձեռք բերմանն ուղղված ծախսերի մի մասը կազմակերպությունը պետք է ֆինանսավորի սեփական միջոցների հաշվին:

2. Միջին և փոքր կազմակերպություններին ավելի հեշտ է գույքը լիզինգով ձեռք բերել, քան վարկ ստանալ դրա ձեռք բերման համար: Որոշ լիզինգային ընկերություններ կամ քանկերի լիզինգային բաժինները հաճախորդից վարկի ապահովություն չեն պահանջում, որովհետև ենթադրվում է, որ գործարքի համար գույլ հանդիսանում է հենց ձեռք բերված գույքը:

3. Լիզինգը ենթադրում է վարկավորման առավել ճկուն համակարգ: Այն դեպքում, երբ վարկը ենթադրում է հստակ սահմանված պայմաններ (ծախվետ, տոկոսադրույք, վճարումներ), լիզինգը հնարավորություն է տալիս վարկավորման պայմանները հնարավորինս հարմարեցնել հաճախորդի պահանջներին՝ մարումները կարող են լինել ամսեկան, եռամսյակային կամ տարեկան, իսկ տոկոսադրույքն՝ ինչպես հաստատագրված, այնպես էլ լողացող:

4. Լիզինգի դեպքում սարքավորման քարոյական մշակվածքի ռիսկը կրում է լիզինգատուն, իսկ լիզինգատուն հնարավորություն ունի ժամանակ առ ժամանակ նորացնել իր սարքավորումները:

5. Լիզինգի դեպքում սահմանվում են նաև որոշակի հարկային արտոնություններ:

Այս առավելությունների հետ մեկտեղ լիզինգն ունի որոշ թերություններ.

1. Լիզինգի դեպքում վճարումները շարունակվում են անկախ այն քանից, արտադրանքը պահանջարկ գտնվում է, թե ոչ: Սրանով պայմանավորված կազմակերպությունը պետք է առկա պահանջարկի համակողմանի ուսումնասիրություն իրականացնի պայմանագիրը կնքելուց առաջ:

2. Լիզինգային գործարքի կազմակերպումը կապված է բազմաթիվ ղվարպությունների հետ: Լիզինգային վճարումների ընդհանուր գումարը միշտ գերազանցում է գույքի գնման համար անհրաժեշտ վարկի մեծությունը: Սրանով պայմանավորված յուրաքանչյուր առանձին դեպքում անհրաժեշտ է համադրել այդ երկու տարբերակների արժեքները:

Առկա թերությունների հետ մեկտեղ լիզինգի վերոնշյալ առավելությունները նպաստել են լիզինգի լայն տարածմանը: Չնայած այն հանգամանքին, որ արտաառնամայան պրակտիկայում լիզինգը օգտագործվում է արդեն վարդուց, հայաստանում այն դեռ նոր երևույթ է:

Լիզինգը հատկապես մեծ նշանակություն ունի ՀՀ տնտեսության զարգացման համար, քանի որ կարող է հնարավորություն տալ փոքր և միջին կազմակերպություններին արտադրական գործընթացի մեջ ներգրավել բարձրարժեք ապրարվորում, որը տվյալ կազմակերպությունը չի կարող միանգամից գնել: Լիզինգն ամբողջ աշխարհում օգտագործվում է որպես արտադրական միջոցների նորացման կարևորագույն աղյուր: Լիզինգից օգտվում են ինչպես փոքր և միջին, այնպես էլ խոշոր կազմակերպություններ:

Հայաստանյան պայմաններում առավել մեծ նշանակություն է ձեռք բերում միջազգային լիզինգը՝ հատկապես ներմուծման (импортный) լիզինգը: Սա հնարավորություն կուտ կազմակերպություններին արտասահմանից ներմուծել նորագույն տեխնոլոգիաներ և փորձ: Դրա արդյունքում նրանց արտադրանքը կդառնա առավել մրցունակ արտաքին շուկայում: Ցավոք սրտի ներկայումս Հայաստանյան շուկայում լիզինգային գործառնություններ չայն տարածում չեն գտել: Իսկ իրականացվող գործարքների մեծամասնությունն իրականացվում է գյուղատնտեսության քնագավառում: Մեր կարծիքով, տվյալ իրավիճակը պայմանավորված է գործարար շրջանակների քիչ տեղեկացվածությամբ, վարկային կազմակերպությունների նկատմամբ վստահության բացակայությամբ, իսկ գլխավոր պատճառը հենց վարկային կազմակերպությունների կողմից առաջրկվող պայմաններն են: Օրինակ որոշ դեպքերում կանխավճարի անհրաժեշտությունը, կամ 100% ֆինանսավորման անհնարինությունը և այլն:

Չնայած այս ամենին, կարծես թե, լիզինգային շուկան սկսում է ակտիվանալ:

Ներկայումս ՀՀ-ում գործող վարկային կազմակերպություններից մի քանիսն են միայն իրականացնում լիզինգային գործառնություններ: Այդ կազմակերպությունները անվանումները և առաջարկվող պայմաններն արտացոլված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 1

ՀՀ վարկային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող լիզինգային գործառնությունները

(մլն դրամ)

Կազմակերպությունը	Գումարը	Ժամկետը	Տարեկան տոկոսադրույրը
ԱԳԲԱ-լիզինգ	մինչև 185	6 ամսից մինչև 5 տարի	8,9-13,5% տարեկան թանկացում
Ագրոլիզինգ	-	6 ամսից մինչև 3 տարի	10-16%
«Կասկադ Կրեդիտ» ՈւՎԿ	0.5 -100	մինչև 5 տարի	16%

Բերված աղյուսակից երևում է, որ թե տարեկան տոկոսադրույրը (միջին 13%), թե ժամկետներն թույլ չեն տալիս լիզինգային վարկերի շուկան բնութագրել որպես էժան վարկավորման աղբյուր:

Ստեղծված իրավիճակի հաղթահարման ուղի կարող է դիտվել մասնագիտացված վարկային կազմակերպությունների ստեղծումը, որոնք կբաժանեն լիզինգային գործառնություններով:

Ամփոփում

Բացահայտվում են լիզինգային գործառնությունների էությունը, տեսակները, առավելությունները, ինչպես նաև թերությունները: Վեր են լուծվում լիզինգային ընկերությունների ձևավորման գործընթացը և այդ շուկան բնութագրող ցուցանիշները ՀՀ-ում: Արվում են առաջարկություններ լիզինգային ընկերությունների ստեղծման և գործունեության պայմանների բարելավման ուղղությամբ:

Резюме

Раскрываются суть, виды, преимущества, а также недостатки лизинговых компаний. Анализируются процесс формирования лизинговых компаний и показатели, характеризующие этот рынок в РА. Делаются предложения по созданию и улучшению условий их деятельности.

Գրականություն

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք, 1998թ., հոդված 677:
2. Աղբյուրը BANKS.am ինտերնետային կայք: